

26 februari 2004

De KP vervulde een brugfunctie, zeker in de vredesbeweging?

een panelgesprek met protagonisten van de anti-rakettenbeweging

Nelly Maes, André Bogaert, Robert De Gendt, Luc Dhoore, Louis Van Geyt en Jos Wijninckx

moderator en vragensteller Freddy De Pauw

Nelly Maes: VU-parlementslid

André Bogaert: voorzitter VAKA in de jaren 1980

Robert De Gendt: voorzitter Overlegcentrum voor de Vrede, jaren '70 en '80

Luc Dhoore: CVP-politicus, parlementslid, minister

Louis Van Geyt: KP-voorzitter, parlementslid

Jos Wijninckx: SP-politicus, parlementslid, minister

Freddy De Pauw: journalist buitenland bij De Standaard

Juul Verhelst, voorzitter DACOB:

Dames en Heren,

Hartelijk welkom op deze namiddag georganiseerd door DACOB en gewijd aan een periode waarin de logica van de zogenaamde blokkenpolitiek werd in vraag gesteld en eng Atlantische opvattingen konden worden gerelativeerd.

Vooraf bedank ik Mevr Nelly Maes en de heren André Bogaert, Robert De Gendt, Luc Dhoore, Louis Van Geyt en Jos Wijninckx heel in het bijzonder voor hun bereidheid om, ondanks heel drukke bezigheden, deze namiddag te discussiëren over een historisch geworden onderwerp en elementen bij te dragen tot de geschiedschrijving.

Er is afgesproken dat dhr Freddy De Pauw u zal voorstellen en bevragen. Ik dank ook hem hartelijk omdat hij de taak van bevrager op zich wil nemen. Dhr De Pauw heeft als journalist die hele periode mee beleefd.

Wat beoogt DACOB met deze activiteit?

Ik herinner aan onze doelstellingen. DACOB zamelt informatie in van en over de communistische beweging. Informatie vindt men nog geredelijk in teksten die gepubliceerd werd door organisaties of door personen uit de beweging, teksten die zowel pro als anti mogen zijn. Het is aan het wetenschappelijk onderzoek om een en ander in hun context te plaatsen en zowel het communistische als het anticommunistische kritisch historisch in te schatten. Informatie vinden we echter ook in audiovisueel materiaal (foto's, film- en geluidsopnames) en in artefacten (beeldjes, vaandels, speldjes). En voor de kennis van de geschiedenis is het even belangrijk dat we kunnen beschikken over getuigenissen.

Getuigen van binnen de beweging verduidelijken de context waarin zij bedrijvig waren én de interne ideeënstrijd. Getuigen van buiten verduidelijken de totale context maar ook hun persoonlijk wijze van inschatten. Geschiedschrijving zonder kennis van contexten heeft weinig of geen wetenschappelijk waarde, ook al is kennis van het feitenmateriaal op zich natuurlijk een eerste voorwaarde. En geschiedschrijving die alleen op geschreven bronnen steunt, waar historici soms maar al te zeer op aangewezen zijn, mist dimensies. Zoals ander archief- en documentatiecentra wil DACOB aan orale geschiedenis doen in de betekenis van "inzamelen van mondeling verkrijgbare informatie". Ons is het in de eerste plaats te doen om het verzamelen en – in het verlengde daarvan –

om het suggereren van onderzoeksthema's aan de vorsers of wie er maar belangstelling voor heeft.

Met deze inleiding wil ik meteen duidelijk maken dat het DACOB echt om de wetenschappelijke reflectie te doen is, niet om het oprakelen van enige politieke discussie. Nog wel deze opmerking: niet altijd zal de bevraging van getuigen gebeuren op de wijze van vandaag. Soms zullen we werken in beperkte groepen of zelfs met één getuige tegelijkertijd. Die keuze hangt in het bijzonder van de getuigen zelf af. Aan het bevragen van externe getuigen wordt vandaag wel een beslissende aanzet gegeven, waarvoor nogmaals mijn bijzonder dank aan panel en bevrager.

I. André Bogaert

voorzitter en woordvoerder van VAKA, Aktie Komitee tegen Atoomwapens, in de jaren 1980

Vraag Freddy De Pauw over de mogelijke hinder die volgde uit samenwerking met communisten.

André Bogaert:

Door Gazet van Antwerpen in zowat 1982 werden vzw Vrede en de vredesbeweging in het algemeen afgeschilderd als “handlangers van de Sovjet Unie”. Met verschillende mensen hebben we een proces tegen die aantijgingen ingespannen, dat in eerste instantie werd gewonnen, en in beroep verloren.

VAKA, Vlaams, werd opgericht 10/11 november 1979. In functie van de 1ste betoging van 9 december 1979. Het was niet meteen duidelijk wat de vredesbeweging inhield. Het gewicht van kleine groepen in het begin was veel groter dan in latere jaren. Bijvoorbeeld kwamen de spanningen tussen Vrede vzw¹ en IKOVE² sterk aan bod. IKOVE vertolkte het Chinese standpunt en stelde de Russische SS20-raketten aan de kaak. Vrede, aangesloten bij de Wereldvrede Raad, hield het bij de Sovjet visie inzake vredespolitiek.

Freddy De Pauw:

ook nog na het eurocommunisme?

André Bogaert:

De banden met de KPb waren duidelijk. Ik ben met een groep van Vrede nog naar Moskou geweest. Deze reis werd volledig betaald door onze vrienden in Moskou. Binnen de groep waren er discussies over de Sovjet inval in Afghanistan. Maar in een ontmoeting met een lid van het Politbureau van de KPSU was ik de enige die op dat stuk weerwerk bood. Misschien waren ook anderen daar niet mee akkoord, maar zij boden geen weerwerk. Vrede vzw heeft die visie nog lang aangehouden.

Louis Van Geyt:

Het standpunt van Vrede vzw viel niet samen met dit van de Stalingradlaan, d.w.z. de partij.

Freddy De Pauw:

Was dit een KPb standpunt of een mening van individuen?

André Bogaert:

Het was een standpunt van individuen in Vrede vzw. De discussie tussen Vrede en IKOVE raakte later gemarginaliseerd toen de nadruk verschoof van het politieke naar het pacifistische aspect. Van de problematiek van de SS20 verschoof de nadruk naar de problematiek van het opbod inzake bewapening.

Een voorbeeld. In 1983-84 trokken wij met het plaatselijk comité Wuustwezel naar Jos Amsons, CVP burgemeester, om te verdedigen dat België een eerste stap moest zetten. Maar in zijn tuin stond alleen een maquette van de SS20 en dat was voor ons verkeerd.

-
- 1 Vrede vzw is de opvolger van de Belgische Unie voor de Verdediging van de Vrede die werd opgericht in 1949 en aangesloten was bij de Wereldvrede Raad, een internationale koepel die voornamelijk vredesbewegingen uit de communistische sfeer verzamelt
 - 2 IKOVE, Internationaal Komitee voor Vrede in Europa, was een vredesbeweging uit de kringen rond het maoïstische AMADA (voorloper van de huidige Partij van de Arbeid)

De KPB heeft deze algemene evolutie niet tegengewerkt, wel integendeel.

II. Robert De Gendt

Freddy De Pauw:

U was mede-woordvoerder van de vredesbeweging en man van het Overlegcentrum voor de Vrede. Dit had al een langere geschiedenis. Welke was de rol van KPB en Vrede vzw in de vredesbeweging?

Robert De Gendt:

Op een bepaald ogenblik begon er in België iets te roeren. Er was het zogenaamde “initiatief van de krachten uit de publieke opinie” (dus niet van de politici) om er zich voor in te zetten dat er in Europa wat anders aan bod kwam dan de koude oorlog, dreigingen en niets aanvaarden van elkaar. In 1954-1956 boden Sovjet-Unie en Warschaupact al een collectief vredesplan voor Europa aan, en was er dus al sprake van Vrede en Veiligheid voor Europa. Men vroeg zich dan ook af wie achter dat “initiatief” zat. Ik heb daar nog altijd geen gegevens over maar vermoed dat mensen van de Wereldvrede Raad daar achter zaten.

Een eerste contact tussen Polen en Belgen kwam tot stand na het Rapacki-plan³, dat een atoomwapenvrije zone voorzag in een deel van Europa. Daaruit volgde een eerste gesprek in Brussel waaraan telkens drie vertegenwoordigers deelnamen van NAVO- en Warschaupact-staten en van neutrale landen.

Dit gesprek verliep zo goed dat aan de Belgen werd gevraagd een verdere aanzet te geven. Dit werd het uitgangspunt van de stichting van een Belgisch Comité voor Vrede en Samenwerking in Europa. De stichters wilden echter niet geassocieerd worden met de Wereldvrede Raad, of niets doen dat ook maar in het minst in die richting ging. Jean Terfve, vice-voorzitter van de KPB, was de bewaker, de waakhond van het pluralisme van het Comité.

Dit leidde tot de redactie van een Manifest dat aanvaardbaar bleek voor een nog breder initiatief. In 1972 legde een congres van 800 deelnemers de basis voor het Internationaal Comité voor Veiligheid en Samenwerking, waarbij aan dezelfde Belgische kern werd gevraagd om de uitbouw ervan te verzorgen. Het secretariaat zou in België gevestigd zijn en aan de Belgen werd ook gevraagd om de eerste algemeen-secretaris te leveren. Mij werd gevraagd of ik dat op mij wou nemen.

Ik zat in een speciale situatie. Geboren en getogen in de Christelijke beweging en de Katholieke Arbeidersjeugd (KAJ) was ik anticommunistisch tot in de vezels van mijn tenen. Cardijn⁴ had ons voorgehouden onderscheid te maken tussen communisme en de samenwerking met communisten waar het ging om een terecht maatschappelijke analyse en het zoeken naar oplossingen. Ik was juist vrijgekomen van het secretariaat van een andere wereldbeweging en wilde dit wel doen. Maar onder één voorwaarde, namelijk dat ik op de loonrol van het ACW zou blijven staan. Bij ontstentenis van financiële ondersteuning van het Westen wou ik ook niet op de rol staan bij de andere kant. Activiteiten van die omvang werden in hoge mate gedragen door het Oosten en vooral door de Sovjet-Unie.

De discussie daarover in het ACW was niet simpel (denk maar aan de invloed van mensen als P.W. Segers) en tot mijn verbazing stemt het ACW toe: “gij moogt dat doen”. Ik heb dat als een uitdaging opgenomen maar 'tot bewijs van het tegendeel', d.w.z. tot op het moment dat zou blijken dat men

3 Genoemd naar de Poolse Minister van Buitenlandse Zaken Adam Rapacki die minister was van 1956 tot 1968

4 Jozef Cardijn (1882 – 1967), stichter van de KAJ, priester, werd in 1965 kardinaal benoemd

zou pogen naar eigen kant te blazen. Ik heb de mensen van de Wereldvrede Raad die ik ontmoette altijd ervaren als werkend voor de vrede, maar wel de sovjetvrede. Deze was mij niet gelijk aan de universele vrede want deze houdt nog andere elementen in dan alleen de vredesvisie van een grootmacht.

Op de achtergrond steunde Harmel⁵, een lief en voorzichtig man, het initiatief altijd heel sterk. Hij deed dat met stille duwtjes en tegen collega's van de CVP in. Voor de pers, vooral de Franstalige, waren wij naïevelingen. De Sovjet-Unie was in haar ogen bezig het Westen te verzwakken. Maar na het NAVO-rapport volgde Reikjavik⁶, waar voor de eerste keer de theorie van “bewapening en ontspanning” is geofficialiseerd. Aan het element “verdediging” werd dus “ontspanning” toegevoegd.

III. Luc Dhoore

Freddy De Pauw:

Men herinnert zich uw moedige standpunten inzake de plaatsing van de raketten, waar u anders stemde dan uw CVP fractie. Kreeg u daar niet het verwijt van manipulatie door de communisten?

Luc Dhoore:

Ik ben inderdaad een getuige voor de gevoerde buitenlandse politiek en dit op parlementair vlak. Ik heb niet veel problemen gehad in eigen partij, want bijna onmiddellijk na mijn tegenstemmen naar aanleiding van de ontplooiing van de raketten ben ik fractievoorzitter van de CVP geworden. Ik weet niet of dit bedoeld was om me te neutraliseren, maar ik denk niet dat dit het resultaat ervan was.

Mijn relaties op parlementair vlak met de communisten dateren van voordien. Als lid van de regering hield ik namens het ACW radiotoespraken bij gelegenheid van Rerum Novarum. Daarop kreeg ik van de KPБ vragen om de tekst te ontvangen en te praten want zij gingen akkoord met mijn fundamentele opstelling. Ik heb altijd respect gehad voor de communisten omdat zij goede parlementairen waren, consequent – wat zo weinig gebeurt – en niet populistisch – wat men soms wel als een verwijt stuurt.

Punt 1. Om nu in te gaan op de concrete vraag in de uitnodiging: “Heeft de KPБ een brugfunctie kunnen vervullen?”, antwoord ik “Ja”. Dit gebeurde in het kader van de Harmel-doctrine. Ik ben onmiddellijk na de universitaire studies en nog voor mijn legerdienst in dienst getreden in het kabinet van Harmel, toen nog minister van Nationale Opvoeding, later van Buitenlandse Zaken. De thesis was: “Beveiligen, maar zoeken naar ontspanning is daarbij niet uitgesloten. Men kan vanuit één bepaald land initiatieven nemen”. Men hand toen te maken met problemen als het bestaan van twee Duitslanden, waarbij niet zeker was wat er kon gebeuren in geval er geen oplossing kwam. De Ost-Politik van Willy Brandt bood wel interessante perspectieven. Er was ook het probleem van de territoriale belangen van de Sovjet-Unie en het toen bestaande status quo. Hoe konden we dit alles in overeenstemming brengen met de zorg van het Westen: niet overdrijven inzake bewapening en tot goede relaties komen? De tussenkomsten van de KP-parlementairen gingen steeds in deze zin. De KPБ heeft telkens geprobeerd een brug te slaan, zoals Louis Van Geyt deed in de problematiek

5 Pierre Harmel, christen-democratisch politicus van Brussels-Franstalige origine, kamerlid vanaf 1946, later minister, premier en senaatsvoorzitter. Harmel-doctrine: uitbouw NAVO koppelen aan gesprekken met het Oost-blok.

6 Rapport Harmel werd door NAVO goedgekeurd in december 1967. Tijdens een bijeenkomst van de Noord-Atlantische Raad van 25 juni 1968 in Reykjavik werd een lans gebroken voor een kwantitatieve en kwalitatieve bevestiging van de bewapening in Centraal-Europa.

van de raketten. Wij hebben dan bredere contacten gehad en zijn rol in deze was om iets concreets te helpen realiseren. Dit gold men name de contacten die ik als lid van de regering had inzake gezondheidsproblematiek en ziekenhuisbeheer (technici, professoren, enz.)

Freddy De Pauw:

U heeft het over het afsluiten van akkoorden zowel met de Sovjet-Unie als met de DDR

Luc Dhoore:

Louis heeft een grote rol gespeeld – in alle stilte – bij de pogingen om het ontplooiën van de raketten tegen te gaan. Het idee was dat, als België niet zou ontplooiën de Sovjet-Unie een gelijk aantal uit de DDR zou wegtrekken. Maar dit gebeurde niet, wat een enorme gemiste kans is geweest. De Harmel-doctrine werd niet doorgetrokken. Had België anders gehandeld dan had dit een grote symbolische betekenis gekregen, meer dan het militair efficiënt was. Dan zou gebleken zijn dat de Harmel-doctrine, geboren in België, ook in België een concrete toepassing zou hebben gekregen. Einde 1985, toen Wilfried Martens opnieuw formateur was, schreef de KPB hem terug een brief, niet om alles ongedaan te maken maar wel om de zaken eens opnieuw te bekijken. Die ontplooiing van de raketten heeft dus een rol gespeeld. Daarna hebben wij mekaar nog tientallen malen ontmoet, ontmoetingen die vertrouwenwekkend waren. Dit was wederzijds in ik denk niet dat dit vertrouwen ooit beschaamd is geworden.

Punt 2. De politiek in Afrika. In 1984 ontstond de Associatie van West-Europese Parlementairen die een 1500 zetelende of gewezen parlementsleden groepeerde, om vanuit Europa te vechten tegen de apartheid in Zuid-Afrika. Tot de vechters van het eerste uur behoorden ook de communisten (ook uit Frankrijk, Italië, enz. maar ook Nelly Maes was van het eerste uur aanwezig). Bij herhaling hebben we kunnen vaststellen hoe mensen trouw blijven aan hun ideaal en anderen daarin verflauwen. Ik hoop dat de gezondheidstoestand van Louis hem nog zal toelaten om met ons als expert mee te gaan naar Afrika. Hij was met ons voor de contacten met de bevrijdingsbewegingen Frelimo (Mozambique), Swapo (Namibië) en natuurlijk het ANC (Zuid-Afrika) en sloeg rechtstreeks de brug met het RTC (de erfgenamen van de Mouvement National du Congo -Lumumba) in Kongo-Kinshasa. Dit laatste gebeurde in *tempore suspecto* toen Mobutu nog aan de macht was. Die contacten lopen nog altijd door.

Punt 3. Charta '91, een later initiatief. Hier vonden een aantal gelijkgezinden elkaar op het stuk van de solidariteit met de sociale bewegingen in Europa (socialistisch en christelijk). Louis was de drijvende kracht en motor om te pleiten voor een evolutie naar een sociaal Europa. We hopen dat de slinger terug in die richting zal gaan. Velen verheugden zich in de evoluties in Oost-Europa, zeer ten onrechte. Ik betreur dat er geen sterke tegenbeweging ontstaat op het stuk van de privatiseringen.

Punt 4. Ten slotte is er ook nog de rol in 11.11.11, waar ik een aantal jaren de voorzitter mocht zijn. Daar wordt degelijk werk geleverd – wat uiteraard steeds een zaak is van de kwaliteit van de deelnemende personen – op moeilijke dossiers zoals Rwanda, dossiers die van verschillende zijden moeten worden belicht.

IV. Nelly Maes

Freddy De Pauw:

U was actief in de vredesbeweging. Was het voor iemand die uit de Vlaamse beweging kwam en VU-parlementslid was zo evident om actief te zijn samen met KP-ers?

Nelly Maes:

Al van jongs af aan hebben oorlog en vrede mij geïnteresseerd. Op de katholieke normaalschool kreeg ik van een leraar de opdracht gedurende 14 dagen een politiek dagboek bij te houden. Gedurende maanden heb ik dat volgehouden: bewapening en ontwapening. Ik zag in een krant vooraan de titel over de vermindering van de bewapening en binnenin, in kleine lettertjes, dat melding werd gemaakt van de atoomproefnemingen. Die dubbelzinnigheid trof en fascineerde mij. Ik kom natuurlijk uit een katholiek, Vlaams nest, zij het niet politiek gekleurd. Mijn moeder was een fan van Gezelle maar dit ging thuis niet verder dan het voordragen van zijn gedichten.

Op school werd ik opgevoed in een anticommunistische sfeer (het "communisch gevaar"). Zo herinner ik mij dat op de lagere school in het heilig jaar 1950 een gebed voor de bekering van het heilige Rusland of zo iets werd opgezegd. Geschokt wat ik als scholier door de inval in Budapest⁷. Had men me toen gevraagd om op te trekken en te gaan helpen, ik had het gedaan. De kranten stonden vol van de heldhaftige Hongaren die poogden het juk af te werpen. Maar tot mijn grote verbazing werden ze in de steek gelaten toe ze in opstand kwamen.

Ik heb niet veel jaren nodig gehad om te begrijpen in wat voor een geïndoctrineerd systeem we werden opgevoed. Maar ik bleef me interesseren voor de echte machtsverhoudingen; de echte machtsgeschiedenis is mij altijd blijven inspireren. Als Vlaming en katholiek ging je normaal niet naar de anti-atoommarsen. Wij namen wel deel, met onze emblemen van "nooit meer oorlog". Dit veroorzaakt heel wat commotie binnen onze partij, de Volksunie. Toch steunden sommigen ons, vooral Maurits Coppieters⁸ die ik mijn leermeester noem. Ik blijf hem daar dankbaar voor. Ook door toevallige contacten en door nieuwsgierigheid geprikkeld reisde ik om de waarheid te kennen. De situatie rond de Praagse lente met Dubcek⁹ bezorgde mij dan weer een vreselijke kater. Wij waren door de evoluties daar gepassioneerd, ik vond het verschrikkelijk dat het zo moest aflopen. Ik vond ook dat het zo niet verder kon want ik had intussen gemerkt dat die hele Sovjet-macht eigenlijk heel broos was. Ik kon me niet voorstellen dat zij er belang bij had om die lastige Europese democratieën onder de voet te lopen als ze al zoveel moeite had met de Praagse lente. Ik zag dat de Sovjet-Unie dat ook economisch niet kon volbrengen en vond dat we de weg moesten opgaan van ontspanning in plaats van koude oorlog.

Ik denk dat ik Louis voor het eerst ontmoette tijdens de Vietnambetoging in Antwerpen. Voor onze deelname kregen we vreselijk op onze kop in de Volksunie, want dit was een uiterst controversieel gebeuren. U herinnert zich de periode dat de Amerikanen Noord-Vietnam bombardeerden, iets waartegen de jongeren over heel de wereld in opstand kwamen omdat het fundamenteel onrechtvaardig was. Ik was toen VUJO-voorzitter, de jongerenafdeling van de partij, en we hadden daar intern grote discussies over. Een deel wou meedoen aan de betoging en had dat al in mijn afwezigheid besloten. Een groep rond Francis Vanden Eynde (toen ook lid van de VUJO) wou niet meedoen maar VUJO-jongeren uit het Leuvense, uit de entourage van Willy Kuypers, wel. In het Palieterke werden we afgeschilderd als "nuttige idioten". Men dreigde ons uit de betoging te ranselen. Van Willy Kuypers hadden we geleerd ons altijd goed in te dekken. De VUJO-Leuven besliste dan om in die betoging het portret van Borms¹⁰ mee te dragen. Waarop de anderen nog veel

7 Een opstand tegen de communistische regering in Hongarije: van 23 oktober tot 10 november 1956. Sovjettroepen sloegen de opstand neer.

8 Maurits Coppieters, progressief Vlaams-nationalistisch politicus, was achtereenvolgens kamerlid, senator, en europartlementslid voor de partij Volksunie. In 1996 schreef hij samen met de SP-er Norbert De Batselier het boekje 'Sienjaal' dat opriep voor een bundeling van de progressieve krachten in Vlaanderen

9 De Praagse lente, toen de KP werd geleid door Alexander Dubcek, wordt meestal omschreven als een periode van liberalisatie en het 'socialisme met een menselijk gezicht'. Op 21 augustus 1968 vielen de legers van het Warschaupact Tsjechoslowakije binnen om een einde te maken aan de Praagse Lente.

10 August Borms was een Vlaams-nationalistisch voorman van uiterst-rechtse signatuur, hij staat gekend voor zijn

kwader werden want dit was voor hen een soort van heiligschennis. Wanneer ik dan met Louis Van Geyt in die betoging liep, kregen we te horen dat niet het betogen erg was, maar meedoen met een communist was het ergste. Dit was eigenlijk het ergste voor de mensen van VMO¹¹, Were di¹², enz.. Zij hebben dan geprobeerd ons en onze vlaggen uit de betoging te halen. Alleen de leeuwenvlag van een manke man, die niet zo snel kon lopen, hebben ze kunnen buit maken. Wij werden dan beschermd door een cordon van 'amadezen'¹³. Dit om even de ironie in Vlaanderen te schetsen. Zij (VMO e.a.) wilden het spel nog eens overdoen in Sint-Niklaas, maar bleven te lang in het café hangen en kwamen te laat. Een grote zegepraal is het voor de VMO niet geworden.

Wanneer ik in het parlement Louis Van Geyt en de andere heren hier aanwezig leerde kennen die zoveel meer gezag hadden in hun partij, ben ik gaan nadenken over het nut van de officiële vredesbeweging. Ik had aan alle betogingen deelgenomen, had de groei van de vredesbeweging hier rond de modernisering van de kernraketten meegemaakt. Ik was al veel verder geïnteresseerd in de ontspanning, in het politiek proces dat moest op gang gebracht worden om de wereld te integreren in plaats van tegen elkaar op te zetten. Dan ben ik ook ingegaan op uitnodigingen van de officiële vredesbewegingen uit Oost-Europa, waarschijnlijk op initiatief van Vrede vzw. We zijn toen nog naar Genève geweest. Wetende dat de vredesbeweging niet overal op dezelfde manier georganiseerd was, vond ik het enorm belangrijk mensen te ontmoeten uit Rusland, en de DDR en om gesprekken met hen te hebben. Het was enorm boeiend om te praten met mensen van “achter het ijzeren gordijn”, om te zien hoe zij die vredesbeweging zagen en om met hen te discussiëren. Er waren ontmoetingen op het kasteel van Schönbrunn bij Wenen – ik weet niet meer door wie dat werd opgezet – en ik heb natuurlijk niet aan alle gesprekken deelgenomen maar ik had altijd het idee dat het grootste deel van die mensen met dezelfde bedoelingen bezielde was, namelijk om ontspanning in de wereld te brengen. Meer en meer begreep ik dat het voor ons vanzelfsprekend was dat er geen kernraketten mochten komen, want het feit dat ze een politieke macht konden ondersteunen hield meteen ook in dat ze ooit konden gebruikt worden. Maar wij hebben toch altijd het idee gehad dat men vanuit de NAVO niet als eerste zou aanvallen. Natuurlijk, als je de Amerikanen bezig zag op het wereldtoneel, dan was het helemaal niet zo zeker dat er nooit een aanval zou komen. Maar een atoomaanval, o.k., nee dat niet. De macht die de atoomwapens verschaffen verdeeld de wereld in grote blokken en dus moesten ze weg. De proliferatie betekende bovendien een groot gevaar en daar was iedereen zeer bang voor. Ik heb in ieder geval de overtuiging opgedaan dat er aan beide kanten van het 'ijzeren gordijn' mensen waren die aan de vrede wilden werken.

De laatste episode is deze van Charta. Op eerder toevallige wijze, na het groot succes van het Vlaams Blok op zwarte zondag kwam een aantal mensen bijeen in Antwerpen. Ik wist eerst niet van waar en van wie het uitging; maar dat bleek dan van ex-trotskisten te zijn

Louis Van Geyt:
een initiatief van Paula Burghraeve, Eric Corijn en Paul Verbraeken

Nelly Maes:
ik kende niemand van de namen die vermeld stonden maar dacht “we moeten toch iets doen”. Daar is eigenlijk Charta uit gegroeid en dit hebben we jaren volgehouden. Het zou bijzonder interessant zijn om te analyseren hoe iets, dat zo goed begon en met zoveel goede wil en ideologisch

collaboratie met de Duitse bezetters tijdens de Eerste en de Tweede Wereldoorlog.

11 VMO, Vlaamse Militanten Organisatie (later Orde) exteem-rechts actiegroep die in 1981 veroordeeld werd als privé-militie

12 Were di, verzamelpunt van de Vlaams-nationalistische intellectuele elite

13 Leden van Amada, Alle Macht aan de Arbeiders, een mao-istische partij, voorloper van de huidige Partij van de Arbeid

onderbouwd, hoe dit dan toch door klunzige organisatie ten onder ging.

V. Van Geyt

Freddy De Pauw:

Welk was de rol van de KPB in de vredesbeweging en in de politiek van dit land?

Louis Van Geyt:

Er is onder historici, vooral in Vlaanderen, nog weinig actieve belangstelling voor deze betrekkelijk recente periode, dit is van juist voor de val van de muur. Dit heeft te maken met het feit dat die periode nog te dichtbij ligt, waardoor het voor jongere historici allicht makkelijker zal worden die periode met veel moeilijke aspecten te bestuderen. Ook is uit tal van debatten gebleken dat onze mening moet worden herzien. Toch mag niet vergeten worden dat wij 45 jaar lang, van Hiroshima tot aan de implosie van de Sovjet-Unie, met kookpunten en kalme tijden toch bestendig hebben geleefd onder de dreiging van een derde wereldoorlog, een nucleaire.

Onmiddellijk na WO II rees het probleem: hoe gaat de uiteindelijke verdeling zijn van de krachten en van de territoria tussen de twee systemen? De atoombommen op Japan hebben daar veel mee te maken, mede doordat – naar mijn mening – deze niet alleen tegen Japan gericht waren. Bij wat de vredesbeweging zou worden nam het inzicht toe dat het gevaar uitging van de VSA, mede door het gebruik van bommen en de agressieve houding van generaal McArthur in Azië en in het Koreaans conflict. De communisten waren daar ook van overtuigd. Maar wat de vredesbeweging noch de communisten toen duidelijk zagen – ik bedoel wat zij wel zagen maar het belang ervan niet begrepen – was het volgende: Atlee¹⁴ trok naar VS president Truman met de eis McArthur meteen de deur te wijzen onder bedreiging van problemen tussen Groot-Brittannië en de VSA. Dat Atlee zo handelde heeft te maken met de impact van bepaalde krachten en tussen zijn handelen en de oproep van Stockholm¹⁵ was er een rechtstreeks verband. Dit is mijn mening maar valt historisch nader te onderzoeken.

Al met al stonden de communisten in België met hun mening vrij alleen, op enkele BSP-verkozenen na. De catastrofe was verhinderd maar de dreiging ervan zou zich kort daarna bijna herhalen, tijdens de slag om Dien Bien Phu in Vietnam (1954).

Dit is wat toen gebeurd is. Naarmate de jaren voorbij gingen en zeker na 1954 veranderde er iets in de vredesbeweging, maar ook bij de top en een reeks militanten van de KPB. Wij meenden dat het verkeerd was te denken dat men in het socialistisch kamp – zoals men het toen noemde – vrij was van denkbeelden die de confrontatie niet schuwden. Dit was onder meer het geval bij diegenen die ervan overtuigd waren dat men nooit zou kunnen verhinderen dat de Amerikaanse imperialisten vroeg of laat zouden toeslaan. Zij waren bereid tot het nemen van meer risico's, zoals gebleken is in Tsjechoslowakije, Afghanistan en bij sommige kwantitatieve aspecten van de escalatie met atoomwapens aan weerszijden in Europa.

Ik moest glimlachten wanneer André Bogaert sprak voer de delegatie naar Moskou. Sommige delegatieleden keurden de inval in Afghanistan eerder goed of waren er in ieder geval niet tegen, en dit in tegenspraak met de uitdrukkelijke uitspraak van de KPB en haar leiding. Waarom? Omdat we meenden dat met alle verschillen in aantal of in opinie er in beide kampen haviken waren. In

14 Brits premier van 1945 tot 1951, Labour partij

15 Tijdens een vergadering van de wereldvredeesraad in maart 1950 wordt de oproep van Stockholm gelanceerd voor de eliminatie van het kernwapen

afwachting van de afschaffing van de atoomwapens en van de ontbinding van de blokken, richtten we – en ik verwijs hier naar voorgaande sprekers – naar “meer ruimte voor niet gebonden landen”. Dat bestond al in de derde wereld (Bandungconferentie ¹⁶) en in zekere mate met het Joegoslavië van Tito. Ons voorstel was dit na te streven voor Centraal-Europa. Verschillende onder u, nietwaar Jos?, hebben rechtstreeks of onrechtstreeks deelgenomen aan bijeenkomsten van mensen uit Oost en West die dat bepleitten. Aan weerszijden was er ook scepticisme en weerstand. Die poging om de actie in die zin te richten was voor de publieke opinie niet altijd duidelijk. Karikaturaal gesteld werden wij door onze kiezer beoordeeld op basis van uitspraken van Breznev of Marchais¹⁷, om die namen met hun verschillen te noemen. Wij hebben nochtans niet dezelfde taal gevoerd, noch van de ene noch van de andere. Wij situeerden ons anders, maar als kleine partij en met een mediawereld die op dat gebied aan een zekere zelfcensuur deed – op dat gebied misschien meer dan op andere – kwam dat niet tot bij het grote publiek. Dit verklaart waarom wij ons onmiddellijk niet akkoord verklaarden met de inval in Tsjechoslowakije in 1968 en met deze in Afghanistan in 1979. Ook heb ik in 1981 als partijvoorzitter deelgenomen aan de eerste protestbeweging van progressieve krachten tegen het uitroepen van de staat van beleg in Polen, samen met de twee voornaamste leiders van het gemeenschappelijk syndicaal front, Debunne (ABVV) en Houthuys (ACV).

Dit is gepaard gegaan met andere dingen, waar reeds op gealludeerd werd. Op het ogenblik van de grote beweging tegen de F16's is er ook een oproep van belangrijke personaliteiten, Van Istendael senior en anderen. De vraag was : kan men niet verzaken aan die F16's in ruil voor een tegengeste aan de andere kant? Van Elslande, die Harmel was opgevolgd als minister van buitenlandse zaken en in zekere mate zijn politiek poogde verder te zetten, pleitte bij een dialoog met enkele mensen in het parlement waaronder ik, voor dit idee. Manu Ruys vergeleek dit in De Standaard met de geest van bepaalde debatten bij het begin van de Koude Oorlog, debatten waar Jean Terfve een grote rol had gespeeld.

Moskou was niet blij met dat idee van het verzaken mits tegenprestatie. Maar ook in de rakettenkwestie was dat onze positie. Wij hebben heel bewust alles gedaan om de beweging niet alleen te richten tegen de Pershing en de Cruise, maar voor een afbouw van de raketten aan beide zijden. De brede impact van de beweging maakte dat de regering, geleid door een aarzelende premier en veel “si” en “mais” heeft laten inlassen in de tekst die gestemd werd. Dit gebeurde in 1979 en zelfs nog een keer in 1985. Kleine deurtjes stonden op een kier. De vredesbeweging in België speelde een doorslaggevende rol wanneer men vergelijkt met de andere vijf landen die waren uitgekozen voor het plaatsen van de Amerikaanse kernraketten. Daar immers ging het meestal om een actie die eenzijdig gericht was tegen de raketten aan deze kant. Dit gebeurde niet omdat zij voor de SS20 waren, maar zij vonden dat men het accent moest leggen op de raketten hier. Maar zij hebben minder impact gehad op hun regering, ondanks het aantal betogers in Nederland groter was. Dit heeft met dat type van opstelling te maken.

Ik denk dat de rol van de KPB ietwat groter was dan soms wordt toegegeven. Dit wordt in dit panel niet betwist maar een aantal historici trekken het toch in twijfel. Die bijdrage was ietwat groter dan in verhouding met electorale sterkte.

Twee anekdotes.

November 1984 had een CVP-raad plaats in Sint-Niklaas. Na een lange discussie werd besloten om te pogen de installatie van de raketten minstens 6 maanden uit te stellen en in geen geval nog voor

16 Bandung conferentie 1955 besloot tot samenwerking onder de recent onafhankelijk geworden van landen Afrika en Azië in hun strijd tegen het (neo)kolonialisme in al zijn verschijningsvormen, zowel tegen de VS, Rusland, als andere kolonilaistische landen. Dit leidde tot de oprichting van de Beweging van niet-gebonden landen in 1961

17 Leonid Breznev, Sovjet leider van 1964 tot 1982. Georges Marchais, secretaris-generaal van de Parti Communiste Français van 1972 tot 1982

de verkiezingen een voldongen feit te scheppen. De aarzelende premier laat zich min of meer overtuigen. Hij wordt dan samen met Leo Tindemans – oneerbiedig gezegd – op het matje geroepen bij VS president Reagan. Wilfried Martens legt zich neer bij de officiële lijn van de NAVO (ik zeg niet met plezier, want dat weet ik niet). De vredesbeweging was na Sint-Niklaas vol hoop. Drie mensen uit de vredesbeweging, De Gendt, Lindemans en een waal komen nu bij met de vraag “indien Moskou nu een geste zou doen?”. Ik moest dit eerst voorleggen aan het Politiek Bureau, dat is de procedure. Er wordt verkregen dat ik samen met Robert De Gendt naar Moskou ga. Een gesprek wordt geregeld met Gorbatsjov (deze op mijn verzoek, wat tot verbazing van de diplomaten werd ingewilligd), Zagladin (sovjet diplomaat bij de Belgische pers goed bekend) en een ultra traditionalist. Ons voorstel wordt geformuleerd en deze laatste zegt : “Maar wat vraagt u ons nu, kameraad? Er is een nipt strategisch evenwicht en u vraagt ons opdat de NAVO haar wapensysteem niet zou vergroten, wij het onze zouden verzwakken?” Ik dacht, ik waag het erop. “Excuseer kameraad dat ik bij een zo en belangrijk onderwerp even offer aan de ironie. Als ik de kameraad goed begrepen heb, beschikt de Sovjet-Unie met haar bondgenoten over een zo nipt strategisch evenwicht dat zij geen enkele manoeuvreerruimte meer heeft?” Gorbatsjov en Zagladin schieten in de lach. Achteraf hebben zij mij gezegd: wij kunnen niet zo ver gaan toe te zeggen dat we in ruil voor die 16 raketten even zoveel SS20's zullen terugtrekken. Dit was eigenlijk mijn vraag – de context was dat het gewicht van de haviken wel niet overwegend maar toch nog te groot was. Achteraf hebben zij mij gezegd: “Maar u mag zeggen aan de vredesbeweging dat indien die 16 raketten niet worden geplaatst wij daarvoor ongeveer een equivalent tegenover stellen.”

Hierover heb ik eerst verslag uitgebracht bij het Politiek Bureau, de weg die moest worden gevolgd, dat verdeeld reageerde. Sommigen stelden “van die sovjets valt niets te verwachten, wij moeten hen aanklagen”. Wat ik weigerde. Dan naar de vredesbeweging waar men meende: “Dit is meer dan niks, maar te weinig om tot een resultaat te komen”. De raketten zijn er dan toch gekomen in die fameuze nacht waar het parlement stemde terwijl ze al onderweg waren.

Wat ik wil zeggen is dit: de top van de KPVB – samen met een belangrijk deel van de militanten – huldigde een politiek van niet gebondenheid maar heeft de breuk met de Sovjet-Unie (omdat de Sovjet-Unie Tsjechoslowakije was binnengevallen, edm) altijd geweigerd. Waarom? Ten eerste. De grote Belgische partijen hadden allemaal al contact met de KPSU en wij zouden de onze afbreken? Ten tweede. Wij hielden dat contact aan, niet om de KPSU in essentie gelijk te geven, maar om bij te dragen tot een vredespolitiek en tot een beter begrip van wat in Europa aanwezig was en mogelijkheden schiep. Gorbatsjov heeft dit achteraf maximaal proberen te gebruiken en het lukte uiteindelijk, tenminste op het stuk van de escalatie. Breken was niet in overeenstemming met de belangen van de vrede en met deze van onze bevolking. Dat doen wij niet.

Tweede anekdote. In een gesprek met een belangrijk personage uit het Belgische zegde deze me : “Heb je geen schrik dat, als Tito sterft, Breznjev zijn troepen naar Joegoslavië stuurt om een dissident socialistisch land te consolideren?” Ik antwoordde: “Ik weet dat Moskou niet altijd met alles rekening houdt en dat men zich daar soms vergist, maar ik denk niet dat ze zo dom zouden zijn om dat te doen. Maar als jullie je wat minder inspanden om Spanje in de NAVO e krijgen, dan zou er minder gevaar zijn dat Moskou druk zou uitoefenen om Joegoslavië in het Warschaupact te voegen.”

Dat is samengevat het soort redeneringen dat achter onze manier van optreden zat. Ik erken, eenvoudig om begrijpen was dat niet altijd. Ik zeg niet dat ieder militant in de praktijk en concreet die taal voerde, maar ik denk wel dat het optreden van de KPVB als collectief in die geest is gebeurd.

VI. Wijninckx

Freddy De Pauw:

U was senator en minister van de SP, partij die in de oppositie zat toen de raketten moesten worden opgesteld en die daar goed bij gevaren is door de deelneming aan de beweging. Er is al gewezen op de brugfunctie van de KP. Wat is uw indruk daarover?

Jos Wijninckx:

Ik begon me al te verbazen. Wellicht ben ik de oudste in dit gezelschap en heb ik de indruk dat voor sommigen de vredesbeweging begon met het rakettenverhaal. Maar voor mij begint zij toen ik als 5/6-jarige op de schouders van mijn vader met de anti-oorlogsliga betoogde. Dit is maar een parenthesis.

Eigenlijk begon ik actief te zijn voor en rond de jaren 1950 met de Jong-Socialisten op Antwerps en later op nationaal vlak. Wij koppelden toen de vredesbeweging aan de strijd tegen het heroplevend fascisme. Misschien lijkt dat vandaag een nogal vreemde combinatie, maar ik denk van niet. Ik geloof dat wij er moeten mee rekening houden dat die twee onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn geweest en kennelijk nog altijd zijn. Op die manier zijn wij voor het eerst in contact gekomen met de Belgische Unie voor de Verdediging van de Vrede (BUVV – voorloper van Vrede vzw) die toen nog in embryonale toestand was en zeker niet mocht rekenen op de steun van heel wat democratische partijen en van de vakbonden.

Wie op mij veel invloed heeft gehad was Isabelle Blume. Zij werd door de BSP bedankt voor bewezen diensten en opgevolgd door iemand die in de vrouwenbeweging en in het parlement een rol begon te spelen, maar eigenlijk een operette-volksvertegenwoordigster was van Emile Vandervelde: anticommunistisch en antilinks. Wie ook veel invloed op mij had was Leo Michielsens¹⁸ die ik na de bevrijding als leraar geschiedenis leerde kennen op het Atheneum van Antwerpen. Het is enorm welke invloed een leraar geschiedenis kan hebben op zijn leerlingen. Er was nog een andere figuur in diezelfde periode: Maurice Coppieters, van wie velen vergeten zijn dat hij ook op dat atheneum les heeft gegeven. Daarna ging hij rechten studeren. Hij heeft bijgedragen op het gebied van de Vlaamse bewustwording. Maar Leo is tot zijn laatste levensdagen bijgebleven als vriend en als iemand die mij kon inspireren voor een aantal belangrijke dingen.

Wanneer ik zeg dat die twee thema's, strijd voor de vrede en strijd tegen het heroplevend fascisme, aan elkaar gekoppeld één leitmotiv zijn gebleven, dan is dat ook omdat dit in de politieke jongerenbeweging die ik achteraf heb mogen leiden ook werd aanvaard. Dit heeft geleid tot een aantal stellingnamen maar vooral een aantal contacten die in de partij niet met veel enthousiasme werden onthaald, maar waartegen wij toch geen effectief verzet hebben gekend. Wij nodigden delegaties van communistische jeugdbewegingen uit de, wat wij noemden en noemen, socialistische landen uit op onze congressen, bezochten hen en smeedden banden van persoonlijke en politieke aard en vriendschap met een aantal leiders daar. Dit was bijvoorbeeld het geval met mensen in de Sovjet-Unie die achteraf nog een belangrijke rol hebben gespeeld. Het thema was altijd hetzelfde: strijd voor de vrede en tegen het heroplevend fascisme. In gemeenschappelijke verklaringen werd gesteld dat het de rol was van de sociaaldemocratische beweging om samen met de communisten uit Oost-Europa te werken aan deze strijd: voor de vrede tegen het fascisme. Vandaar dat wij nogal sterke contacten hadden in de DDR en daadwerkelijk zijn opgetreden voor de erkenning van de DDR. Wij verdedigden die stellingen ook in de partij. Wij ondernamen acties of ondersteunden deze op veel punten waar Louis op alludeerde. We bleven trouw aan de vredesbeweging, ook in onze dagdagelijkse politieke bezigheden.

18 Leo Michielsens, historicus, professor, kenner van de geschiedenis van de arbeidersbeweging, voormalig KP lid

Toen kwam de boeiende periode waarover het hier al ging: de strijd tegen de raketten met als hoogtepunt de betoging in Brussel. In maart 1985 besprak het politiek bureau van de partij de positie voor de stemming over de plaatsing. Ik zie nog altijd Willy Claes, die weerhouden was door een belangrijke NAVO-vergadering, binnen komen en zeggen: “Het is allemaal opgelost. We hebben een belangrijke overwinning geboekt”. Ondertussen vlogen de vliegtuigen met de raketten boven onze kop. We wisten nog niet dat die vliegtuigen al geland waren nog voor het einde van het Politiek Bureau. Wij, en ik mag niet in de ogen kijken, voelden ons toen als bekochten. Dat was het minste dat men kan zeggen. Dat is de ondertoon gebleven, de wijze waarop bepaalde politici in de traditionele partijen hebben gewerkt, ik mag wel zeggen in de zin van het Amerikaans imperialisme. Wat niet in de smaak viel bij de jongeren en bij ouder geworden jongeren, maat wat helaas nog steeds weinig veranderd is.

Wij droegen bij tot het bezoek van de minister van Buitenlandse Zaken van de DDR, Oscar Fischer¹⁹. Ik zat toen in de regering²⁰. Een anekdote. Henri Simonet²¹ was kennelijk niet zo geneigd om Fischer te begroeten en vroeg: “Jos, wilt gij op het diner ter ere van Fischer het woord voeren?” En inderdaad, ik kreeg een briefing die helemaal niet in de zin was van hetgeen ik eigenlijk wou zeggen. De ambtenaren van Buitenlandse Zaken en waarschijnlijk ook van andere diensten die de politieke gebeurtenissen op de voet volgden, zat er vol verbazing te kijken hoe Oscar Fischer en ik elkaar begroetten en hoe wij heel de avond over alle mogelijke dingen hebben gepraat: over de goede betrekkingen met de DDR, over de genodigden en wie waar zat, over onze persoonlijke relaties en vooral over de inzichten in de problematiek van de DDR. Dat moet bij die ambtenaren niet in goede aarde zijn gevallen. Op dezelfde wijze hebben wij, met Christiane Delrue²² en anderen, bijgedragen aan de voorbereiding van het bezoek van Erich Honecker. Ik miste dit bezoek omdat ik bezet was, maar de voorbereiding heb ik bijgewoond tot en met de ontvangst bij de koning. Voor diegenen die jarenlang hebben gepleit voor relaties met de DDR was dit wel een zekere beloning en een aanmoediging. Op dezelfde wijze heb ik in het parlement heel wat werk kunnen verrichten. Delegaties van parlementairen gingen naar de Sovjet-Unie, de DDR, Tsjechoslowakije en van die landen kwamen er ook naar hier. Er werd een parlementaire commissie België-DDR opgericht, wat ook niet onaardig was.

Uiteindelijk hebben twee belangrijke feiten bijgedragen tot de niet-realiserings van wat wij gedurende jaren hadden gedacht, met name het instandhouden van het socialistisch kamp en de groei en de bloei van zowel de democratie als de welvaart in die regio.

Ik had het voorrecht de viering bij te wonen van de 11de partijdag van de SED (belangrijkste partij in de DDR). Dat was een typisch stalinistisch congres waar werd gezegd wat er allemaal was gebeurd onder het voorgaande vijfjarenplan en wat er nog allemaal ging gebeuren onder het volgende vijfjarenplan, met begroetingen door de jeugdbeweging en door de “Volksarmee”, muziekkapel op kop en van die dingen. Wat wel merkwaardig was, was de begroeting van de jeugd op de Karl-Marx-Platz. Daar hiel Erich Honecker een rede die maar gematigd toegejuicht werd. Aan het einde van het plein stond het afgeladen vol met jonge mensen en daar was er heel wat rumoer tegen Honecker.

Een tweede heel belangrijke ervaring was de toespraak van Gorbatsjov. Hij zei – ik van in enkele woorden samen wat een rede van een uur was –: “Zoals jullie hier bezig zijn loopt het allemaal in

19 Minister van buitenlandse zaken van de DDR van 1975 tot 1990

20 Van 1977 tot 1979

21 Minister van buitenlandse zaken van België van 1977 tot 1980

22 Voorzitster van de DDR-vrienden

het honderd. Zede die oude garde aan de deur.” Mijn vrouw reageerde “die gat er nogal op los”, wat ik beaamde. Het werd duidelijk dat de mythe van de DDR aan haar einde kwam. Dat is dan later gebeurd maar kondigde zich toen al aan. Het systeem was onleefbaar geworden.

Eenzelfde ervaring deed ik op met de verklaring van sommige Belgische communistische vrienden. Ge moogt het me niet kwalijk nemen, Louis...

Louis Van Geyt:

Waarom zou ik je iets kwalijk nemen?

Jos Wijninckx:

Op het congres van de SED hoorde ik de toenmalige vertegenwoordiger van de KPB de groet brengen van de Belgische communisten. Dan moest ik, eerlijk gezegd behoorlijk lachen, maar ik moest mijn mond houden want ik mocht niet tussenkomen. Wat hij daar stond te vertellen over de glorierijke opgang van de DDR, haar pioniersrol in de economie en de meest onwaarschijnlijke dingen... Diezelfde ervaring heb ik opgedaan in een belangrijk colloquium dat werd gehouden ter gelegenheid van de 80ste verjaardag van de revolutie van 1905. Dat werd opgetekend in de verslagen die ge kunt terugvinden. Daar waren natuurlijk eminente vertegenwoordigers van de communistische beweging en haar parallellen uit de socialistische landen, maar ook uit Afrika en Latijns-Amerika zoals Arafat, Castro, noem maar op, die allen het thema van 80 jaar communisme en de belangrijke rol, onmiskenbaar belangrijke rol overigens, van de Sovjet-Unie in die periode illustreerden.

Ik sprak op een andere toon. Ik zegde: “Hier zijn gebeurtenissen op til. Als de ontwikkeling hier oz voort gaat, dan vrees ik dat men economisch voor enorme problemen komt te staan. Men juicht de evolutie van de perestroïka toe. Jammer genoeg zijn er onvoldoende krachten in het Westen die deze gebeurtenissen toejuichen. Het zou goed zijn dat de Socialistische Internationale en de sociaal-democratische partijen zich zouden bezinnen over de mogelijke rol die zijn zouden kunnen spelen bij die evolutie.”

Ik moet zeggen dat ik van Gorbatsjov gelukwensen kreeg op het einde van zijn betoog. Dat was op zichzelf al merkwaardig, maar beantwoordde aan zijn verzuchtingen, want ik denkt dat hij ook voelde dat, wanneer er meer ondermijning was dan steun er voor hem een probleem zou zijn en dat het daar zou kunnen eindigen. Dat is dan ook gebeurd.

De implosie van het Sovjet imperium is bijzonder nadelig geweest voor de vooruitstrevende krachten. Ik blijf erbij dat er inderdaad vanuit de Sovjet-Unie en de socialistische staten op een andere manier een oproep had kunnen komen maar dat dit niet is beantwoord is door de Socialistische Internationale.

VII. Discussies

Rik Coolsaet:

Ik wil gebruiken maken van de aanwezigheid van Louis Van Geyt en Rosine Lewin om bepaalde vragen te stellen. Heel diverse panelleden geven duidelijk het beeld dat de KPB geen satelliet van Moskou was. Toch bleef er altijd bij de publieke opinie iets hangen rond het geld van Moskou, en toch een algemeen beeld dat communisten in het Westen gelijk schakelde met de Sovjet-Unie. Heeft dit het jullie of de KPB niet moeilijk gemaakt om naar buiten te treden?

Alain Meynen:

Aansluitend wil ik verwijzen naar de electorale neergang van de KPB die in het binnenland eigenlijk geen noemenswaardige rol meer speelde. Van Geyt verliest zijn laatste zetel in Brussel, waar in 1985 nog iets van 1,5 % van de stemmen wordt gehaald. Waaraan ontleende de KPB en in het bijzonder Louis Van Geyt desondanks toch een gewicht...? Is er dan toch nog een historische band met de Sovjet-Unie die haar toelaat om binnen een concept van vreedzame co-existentie toch nog een rol te spelen?

Louis Van Geyt:

De zelfstandig opstelling begint met de breuk met de sectaire lijn en het 'slaafs' volgen van de Kominform²³. Dit geldt vooral voor de binnenlandse problemen. Hoewel het doorslaggevende keerpunt is de strijd tegen de maanden geweest, waar de oude dogmatische partij stelde: "Er is maar één objectief: 12 maanden en geen dag meer". Terwijl de Volksjeugd, in contact met de Socialistische Jongeren en met René Beelen aan haar hoofd – die precies geen jongere meer was – zei: "Nee, wij gaan de BSP op haar woord nemen; ze draagt de 21 maanden als electorale slogan naar voren maar wij gaan er een ordewoord in de actie van maken." Die strijd is in feite gewonnen, gezien één klas nog 21 maanden uitdeed, en de rest maanden. Dit heeft ook een internationaal aspect, de tijdsduur van de militaire dienst raakt de bewapeningswedloop, het uitbrekend Korea-conflict, enz.

zaal:

Maar werd de vredesbeweging in de pers niet aangevallen voor haar verbondenheid met Moskou?

Rik Coolsaet:

Het gaat om Ward Hulselmans van de Gazet van Antwerpen, nu trouwens de scenarist van een populaire tv-reeks (Heterdaad) die zei: "Het is evident dat dit ordewoord wordt gelanceerd want dit verzwakt uiteraard het Belgisch leger."

Louis Van Geyt:

In Moskou duurde de legerdienst ook 2 à 3 jaar en dus werden wij ervan beschuldigd een slecht voorbeeld te propageren. Maar wij veegden daar 'ons kas' aan. Een tweede belangrijke , etappe – er zijn er verschillende geweest – die ik wil aangeven is de houding van de KPB ten opzichte van de inval van de Sovjet-troepen in Tsejchoslowakije in 1968. Dat zijn twee heel belangrijke etappes geweest in de zelfstandigheidsontwikkeling van de KPB.

Nu, de 'centen'. Sedert ik voorzitter ben geworden ergens eind als ik me niet vergis, tot het einde van de KPB als federale partij, dit is tot einde 1995, heb ik altijd geweigerd om ook maar 1 frank cadeau te krijgen. Dit is me nochtans herhaaldelijk met aandrang aangeboden. Wat wel waar is, is dat de Société Générale en sommige van haar filialen te biechten kwamen bij de regering, bij de minister van buitenlandse handel, bij de regeringspartijen en bij de KPB om te bepleiten dat sommige bestellingen eerder zouden gaan naar firma's van de Générale dan naar Italiaanse, Franse of Britse concurrenten. Ik heb toen niet geweigerd om in dezelfde zin te pleiten als Wilfried Martens. Het is ook waar dat de Société om die reden waarschijnlijk tegenover ons wat minder ambetant is geweest dan men had kunnen vrezen. Maar ik zei wel: dat was de Société Générale en niet Moskou. Nooit...

Het is duidelijk at een deel van de Belgische bourgeoisie voorstander was van goede betrekkingen met het Oosten vanwege de zaken die konden gedaan worden. Wij hebben dat eerder aangemoedigd dan ontmoedigd, moet ik eerlijk zeggen, omdat...

23 Informatiebureau van de communistische en de arbeiderspartijen (1947-1956)

zaal:
procentjes

Louis Van Geyt:

Nee, wij hebben alleen van sommige Belgen die in België woonden mecenas-giften gekregen. Dat dit misschien onrechtstreeks hiermee te maken had, kan wel, maar dat hebben wij nooit in detail onderzocht.

De derde vraag was: de contradictie van een zekere invloed in de reële politiek en in de vredesbeweging toen wij zelfs geen verkozenen meer hadden...

Jos Wijninckx:

daar heeft uw persoonlijkheid een belangrijke rol gespeeld, zo eenvoudig was dat. Louis, ge moet u niet te bescheiden opstellen.

Louis Van Geyt:

doe ik ook niet

Jos Wijninckx:

onder meer bij veel oud-parlementsleden, onder meer in de vereniging die sommigen “de gepensioneerde parlementairen” noemen, daar hebt gij veel prestige. Maar dat heeft veel te maken met uw zeer innemende persoonlijkheid, met uw manier van praten en denken over een aantal zaken...

Nelly Maes:

Er zijn een aantal dingen. Er is ook de sérieux waarvoor ge als parlamentslid van uw collega's respect kreeg. Het heeft niet alleen met innemendheid te maken maar ook met de ernst waarmee je als parlamentslid altijd je werk hebt gedaan. Ik denk ook dat het feit dat jullie niet electoraal succesvol waren maar desalniettemin altijd doorgingen, dat dit groot respect afdwong, bij mij althans en dat zal niet alleen bij mij geweest zijn. Ik vond jullie een beetje de Franciscanen van de politiek: zonder hoop op echte macht altijd doorgaan

Freddy De Pauw:

niet teveel stroop...

Nelly Maes:

doorgaan met je werk en een zekere onthechting. Ik vond dat voor mij overtuigend. En natuurlijk het feit dat je te maken had mensen die hun woord houden: afspraak is afspraak.

Freddy De Pauw:

Wat vinden de niet-parlementsleden hiervan? Gold dit ook voor jullie?

Nelly Maes:

nog even aanvullen. De breuk met de oude communistische partijen is voor mij ook een belangrijk moment geweest; het feit dat jullie de inval in Praag hebben afgekeurd

Freddy De Pauw:

... want in de vredesbeweging telde natuurlijk niet dat Louis minzaam was in het parlement

André Bogaert:

Uiteraard. Ik heb daar heel goede herinneringen aan en vind dat fantastisch. Ik heb de indruk dat in

de vredesbeweging de communisten aan de basis, en in het begin, een rol hebben gespeeld. Maar naarmate de beweging groeide zijn zij een beetje verdrongen in de grote hoop, vind ik. Het was wel zo dat zij nog konden mobiliseren voor de betogingen, maar de mobilisatie van anderen (wereldwinkels, jeugdbewegingen zelfs van het ACW) was groter. Maar wanneer het erop aankwam kleinere acties te doen, kon je altijd rekenen op een bepaalde groep mensen uit de communistische beweging, uit de KPVB.

Robert De Gendt:

Mijn ervaring, toch over vele jaren, moet ik zeggen is dat een figuur als Louis Van Geyt daarin een belangrijke brugfunctie heeft gespeeld om bepaalde zaken door te drukken, een aantal van zijn waarschijnlijk te vurige paarden af en toe te zeggen "laat wat stoom af want ge schaadt daarmee de zaak van de vredesbeweging op zich; dat kan de vrede niet dienen". Spreekt vanzelf dat hij daarin niet de enige figuur was. Ik denk aan de overtuigde communist die André De Smet geweest is. Hij is het die na veel gesprekken mij overtuigd heeft om met hem opnieuw een Overlegcentrum voor de Vrede op te richten. Daar ligt die man ook aan de basis van. Bij mij speelde in het begin tegenover André De Smet hetzelfde gevoel van daarstraks: "pas op voor de man; wat is hij nu van plan?". Maar na ervaring van jaren heb ik ingezien, ondanks zijn harde lijn ook wat de partij betrof ...

Louis Van Geyt:
dat is juist

Robert De Gendt:

ondanks zijn harde lijn, er wat de vrede betrof er na een tijd absoluut vertrouwen was. Ik heb altijd gezegd, "samenwerken in vertrouwen tot het tegendeel is bewezen", maar ik heb nooit een tegendeel gevonden na zoveel jaren dat mij zou doen zeggen hebben "nee, nu ga ik niet verder". De financiën; dat was ook belangrijk. Ik heb daarstraks een van de redenen gezegd waarom ik niet door hen zou worden betaald. Ik wist op voorhand hoe ze ginds de wetten stelden. Financieel vna hen afhankelijk zijn kon niet want dan verliest gij al uw geloofwaardigheid. Kat kunt ge niet maken. Dat is de reden geweest waarom wij de wedde inbrachten en dat ACOD-spoor voor de huisvesting zorgden, waar het secretariaat was en wij de vergaderzalen voor niets kregen.%, Die twee bedragen waren hoger dan als de bijdragen die vooral, voor 90%, uit de landen kwamen van de vredesorganisaties uit het Oosten. Dat heeft dan toch een beetje geëquilibreerd en was toch van aard om tegen de Gazet van Antwerpen, waar ik en André De Smet werden aangevallen, te zeggen: "wat gij beweert is niet correct". Wat waar is, is waar, maar wat niet waar is, is niet waar.

Freddy De Pauw:

Louis, wil je nog iets toevoegen aan al die complimenten

Louis Van Geyt:

wel, ten eerste ben ik dankbaar voor de complimenten...

Freddy De Pauw:

't is wel een personencultus, niet?

Louis Van Geyt:

maar ik ben op verre na niet alleen. Het is wel waar dat in Vlaanderen ik de enige was die als Vlaming en communist in het parlement zat, tijdens de afgelopen 50 jaar. Daardoor kwam ik vaker in beeld. Ik heb praktisch altijd gestreefd naar het vervullen van een brugfunctie op alle terreinen waar ik mij mee bezig hield. Ik was zeker op verre na niet alleen. Er zijn ook anderen reeds genoemd, bijvoorbeeld aan Franstalige zijde Terfve, een zeer belangrijke figuur die in zijn tijd het

imago had dat vergelijkbaar is met de meest positieve trekken die jullie beschreven wat mij betreft. Er was ook Rosy Hollender, René Clutz, een beetje de tegenhanger langs Franstalige zijde van André De Smet. Zij hebben een rol gespeeld en nog anderen in de KP. Maar ten gronde, verwijs ik naar een marxistisch theoreticus van het einde van de 19de eeuw, Plechanov. Hij heeft belangrijk werk geleverd over de rol van de persoonlijkheid in de geschiedenis. Hij stelde: “Personen kunnen een rol spelen op één voorwaarde: dat zij zich inschrijven in belangrijke stromingen in de samenleving en er de woordvoerder van worden”. Ik ben geneigd, en dat is misschien een poging tot theoretiseren wat ge verder van mij niet moogt verwachten, dat ge dat moogt uitbreiden tot partijen. Invloed van partijen is reëel – ik zeg niet noodzakelijk in de electorale resultaten – in de mate waarin zij behoeften uit de samenleving tot uiting brengen of verwoorden. Ik denk dat wij dat doorheen de vredesbeweging wel hebben gedaan, zelfs indien wij dit tegenover de gemiddelde kiezer in mindere mate duidelijk hebben gemaakt.

Maar ten laatste, wat de negatieve electorale evolutie betreft, vermeld ik twee dingen.

Ten eerste.

Het argument van de verloren stem heeft in alle West-Europese landen een rol gespeeld. Langs Vlaamse kant heeft dat zeer vroeg gespeeld. Jos zal niet ontkennen, integendeel, dat er onder BSP/SP kiezers waren waarvan de voorkeur eigenlijk naar de communisten ging maar die lever stemden voor de socialisten; “anders gaat mijn stem verloren”. (Jos Wijninckx riposteert)... in elke geval dat is mijn opinie... Dat heeft voor ons en voor het nationaal vlak niet gespeeld in drie provincies Brabant (toen nog één provincie), Luik en Henegouwen, tenminste niet in het begin maar wél vanaf een zeker ogenblik. Dat gebeurde bij de eerste rechtstreekse verkiezing voor het Europees Parlement. Het publiek zag dat we wegens te ver van het quorum geen schijn van kans maakten op een rechtstreeks verkozene. Misschien is het paradoxaal en gedurfd te stellen dat de redenen waardoor het ons mogelijk was die politieke contacten te ontwikkelen in parlement en samenleving, er ook toe hebben bijgedragen dat die mensen die ons volgden, vlugger dan in de PCF, de Franse partij, ons konden verlaten wanneer de terugval is gekomen. Daar vormde men een veel meer gesloten blok, wat in tijden van 'vloed' positief speelt maar negatie bij 'eb'. U begrijpt wat ik bedoel.

Nog een ander aspect.

Ik was in die jaren van ons verdwijnen uit het parlement soms verbouwereerd door uitlatingen van sympathisanten die onze partij toch niet goed kenden. De ene zegde “verdomme die CCC” (Cellules Combattantes Communistes)²⁴, de ander “dat hadden jullie (CCC,nvdr) toch niet moeten doen”, en nog een ander “jullie hadden dat eerder moeten doen”. Meer mensen dat ik verwachtte hebben zo gereageerd. Zij liepen in wat een provocatie was. Want niet toevallig is de naam “CCC” gekozen. Geen provocatie tegen de KPB maar tegen de vredesbeweging. Dat maakte deel uit van dezelfde strategie als “het zijn wolven in schapenvacht”.

Dat was echt om in te spelen op een bepaalde anti-communistische schrik van mensen – die (niet noodzakelijk) zelf slechte bedoelingen tegenover de KPB hadden – om te verstaan te geven “je moet die mensen wantrouwen, kijk 's wat ze gedaan hebben” met een hint naar Tsjechoslowkije, enzovoort. Dat heeft waarschijnlijk tot de achteruitgang van de partij bijgedragen, ondanks dat de KP-invloed lang vrij groot is geweest en – dit is zeer onbescheiden – ondanks de persoonlijke invloed van enkele tientallen KP-militanten, ook vandaag. In ditzelfde kader valt te plaatsen dat mensen, in provincies waar we wel verkozenen hadden, voor ons stemden om de BSP/SP prikjes te geven wanneer zij vonden dat deze teveel toegevingen deed aan hun coalitiegenoten. Mensen dus die helemaal geen communisten waren maar linkse socialisten, ABVV-ers, ACV'ers. Met het verdwijnen van de KP uit het parlement is dat ook allemaal verdwenen. De kwantiteit heeft zich

24 CCC pleegde 14 bomaanslagen in 1984 en 85. eind december 85 werden ze opgepakt.

omgezet in kwaliteit, in averechts zin: de hoeveelheid (in dit geval het gebrek aan hoeveelheid) heeft een fundamentele verandering met zich meegebracht. Dit zijn andere elementen ter verklaring, zij het niet volledig.

Freddy De Pauw:

We schakelen over naar andere thema's. Rosine, de vraag daarstraks was ook naar jou gericht.

Rosine Lewin: (vertaling)

Wat de financiële zaken betreft heb ik niets toe te voegen aan wat Louis heeft gezegd. Ik heb trouwens nooit anders geweten. Wat betreft de periode waarin afstand werd genomen van de Sovjet-Unie, ben ik een andere mening toegedaan. 1954 is zeker het begin van het eind van de unanimiteit, toen iedereen altijd in blok akkoord ging. Dat is evident, en Louis, je hebt trouwens zelf gezegd dat dit een begin was. Het beslissende keerpunt is voor mij de inval van de Warschaupact-landen in Praag. Toen was er in de KPB een reactie, zowel persoonlijk als collectief, reactie die totaal brak met het verleden. Voor het eerst keurde de partij in zijn instanties, Centraal Comité en Politiek Bureau, een publiek initiatief van de Sovjet-regering af. Dat was nieuw en is voor mij essentieel. Daarom betreur ik dat de publieke opinie zich niet onmiddellijk realiseerde dat er wat gebeurde in de communistische partijen en in het bijzonder in de KPB.

Louis Van Geyt:

sommigen zagen het niet, anderen wilden het niet zien

Nelly Maes:

Ik denk dat de partij daar niet de volledige consequenties uit trok in haar verschijnen en in haar stijl naar buiten toe. Tegenwoordig zouden ze daar een goede 'spindoctor' zetten en die zou vertellen "als je zo'n fundamentele breuk maakt in je ideologie dan moet je de vernieuwing ook naar buiten uit manifesteren". Ik denk dat wij, die dichter stonden bij het parlementair leven, dat wel hebben kunnen vaststellen in discours en houdingen, maar dat het publiek dat niet heeft gezien, en dat het grote publiek bleef doorgaan met de communistische partijen te identificeren met Moskou – op Italië na, misschien.

Freddy De Pauw:

Dat had ook veel te maken, Louis, met het feit dat veel militanten niet diezelfde overtuigen hadden; de instanties wel maar op het terrein zelf en ook in de vredesbeweging;

Louis Van Geyt:

het voorbeeld dan André Bogaert gaf in verband met Afghanistan is typisch. De reactie van een aantal mensen die echt overtuigd waren is beperkt gebleven.

Michel Vanhoorne:

Mijn ervaring als communistisch militant sinds 1960: je kunt de beste standpunten hebben, maar die moeten ook nog tot bij het publiek geraken. Als je de media niet mee hebt, dan is dat zeer moeilijk. Er wordt bij een bepaalde krant die zich progressief noemt al tien jaar bij herhaling gesproken over de ontbonden KP. De brieven om dat recht te zetten worden niet gepubliceerd. Er is toch al een heel oud anti-communisme in de media dat ook dat nieuwe standpunt van de KP in 1968 niet weergaf. De overwegende tendensen in de maatschappij hadden er geen belang bij om een positief imago over de KP te maken. Dat is toch een realiteit die men moet erkennen. Men maakt geen propaganda voor iets waar men fundamenteel tegen is.

Freddy De Pauw:

Maar dat is toch later fundamenteler uit de verf gekomen toen men sprak over het euro-communisme in 1975. Daar werd veel aandacht aan besteed, met naam aan het feit dat de KP afstand had genomen van Moskou.

Louis Van Geyt:

Maar de discussie over het euro-communisme is volgens mij in zeer verwarde termen gebeurd. Centraal stond toch ook zeer duidelijk de totale breuk van het euro-communisme met Moskou. Dat is er inderdaad uitgekomen. Ik heb al gezegd waarom wij (de KPB, nvdr) daartegen waren. Een voorbeeld. Op een bepaald ogenblik wenste de CVP dat haar voorzitter zou ontvangen worden in Moskou. Het betrof Swaelen, de later minister van defensie. Men wendde zich tot mij omdat ik toen in het parlement zat. Het bezoek kwam inderdaad tot stand. Hadden wij gebroken met Moskou dat hadden wij dat soort demarches niet kunnen doen. Ik kan u verzekeren dat de toon die wij in Moskou voerden uiterst kritisch was, maar steeds met het argument van “wij zijn betere verdedigers van jullie belangen dan jullie zelf”.

Jos Wijninckx:

Dat kan de toon geweest zijn in privé, maar dat was zeker niet de toon van de tussenkomsten die ik gehoord tijdens de de partijdag in Berlijn van Albert De Coninck en Jan Debrouwere. Wat mij nog het meest heeft verbaasd is, dat Debrouwere achteraf begon te schrijven op een manier waarin ik hem niet herkende zoals hij toen had gesproken. (Waarom valt Icarus, Jan Debrouwere 1992).

Louis Van Geyt:

ik moet zeggen dat wanneer ik het woord voerde dat ik dat deed in tamelijk diplomatische temen, maar altijd in de zin waarover ik het straks heb gehad. Wat was ook zo in Bukarest. De Roemenen behoorden tot de niet-invallende coalitie van Praag 1968, maar Ceausescu nodigde tegelijkertijd VS president Johnson uit toen die Hanoi aan het bombarderen was. Ik heb toen duidelijk gezegd dat er geen kwestie was van mij daarbij te betrekken. Op het congres van de Roemeense KP heb ik in voorzichtige woorden gesteld – dit kan worden nagetrokken; ik was voorzichtig want anders was ik gewoon gecensureerd geweest en er zullen toch enkele goede verstaanders aanwezig geweest zijn – dat we die uitnodiging aan Johnson niet apprecieerden.

André Bogaert:

Nog 's over mijn ervaringen met communisten in de vredesbeweging. Van boven had je inderdaad Louis Van Geyt en Jef Turf, die voor mij fantastische mensen waren en zijn, en die allesbehalve fundamentalisten waren. Ten bewijze: dat gesprek om bruggen te slaan, het tonen van begrip voor niet-communisten, enzovoort. Maar onder de militanten in de vredesbeweging had je ook zulke mensen, Jan Turf (voorzitter Jong-Kommunisten) was bijvoorbeeld zo iemand.

Louis Van Geyt:

er waren niet alleen zonen van vernoemde mensen, maar ook anderen

André Bogaert:

Er waren ook andere mensen en daaraan dacht ik ook bij de CCC. Er waren heel wat militanten die eigenlijk de communisten voorbij staken langs links, en standpunten verdedigden die dichter lagen bij de mensen in Florennes (luchtmachtbasis waar de kruisraketten werden geïnstalleerd), mensen die in Florennes harde actie wilden voeren, niet zonder geweld. En die de vredesbeweging en waarschijnlijk ook Van Geyt verweten dat zij teveel compromissen wilden sluiten om een beweging te blijven van een grote groep mensen.

Ik ben drie keer in de DDR geweest met een delegatie. De eerste keer gingen we op uitnodiging van

de evangelische kerken. We hadden gevraagd een zekere vrijheid van spreken en beweging te hebben. We kregen dat niet en onmiddellijk is de Friedensrat (De Duitse vredesbeweging die lid is van de Wereldvrede Raad) daar op gesprongen en heeft heel ons programma uitgewerkt. Eén keer hebben we de Friedensrat moeten buiten steken uit een contact met een evangelische kerk, wat tot in het Politbureau in Berlijn werd besproken: “Wat moeten we daarmee?”

Bij de derde keer was op een ogenblik dat in de DDR en totaalweigeraar in de gevangenis zat, wat zij daar verdedigden terwijl wij juist het omgekeerde zeggen: “dat zijn onze mensen die moeten wij verdedigen”. Er was dus een conflict. Ik ben dan naar een professor van de Humboldt universiteit getrokken, en die werd opgebeld met de vraag “wat komt die (André Bogaert) daar doen?”, enz. Wij hebben dat meegemaakt en toch heb ik gemerkt dat sommige communisten – niet allemaal – uit onze delegatie terug kwamen die heel andere dingen en opvattingen hadden ervaren dan wij. Aan de basis zaten dus ook fundamentalistische communisten, dwz mannen die onverdroten achter de standpunten van Moskou stonden en bleven staan, en die misschien, denk ik, aan Louis en de leiding verweten dat zij te zeer geneigd waren om compromissen te sluiten en teveel begrip hadden voor de anderen.

Louis Van Geyt:

daar hebben wij wel een kleine beetje last gehad met dat soort mensen

Jos Wolles:

ik zou iets willen toevoegen aan wat André Bogaert zegt over de reis naar de DDR met Jan Turf, meen ik

André Bogaert:

Jan Turf is de derde keer mee geweest

Jos Wolles:

ik ben kort nadien in de DDR geweest met een delegatie van de Antwerpse federatie van de KPB. Wij werden geconfronteerd met de lotgevallen die jullie hebben gehad. Dat moet in 1982 zijn geweest. Wij waren trouwens voor ons vertrek gebriefd door Jan Turf. Op het Centraal Comité van de SED werden we daarover de mantel uitgeveegd en aan ons werden dezelfde verwijten gestuurd. Men nam ons vooral het standpunt van de Belgische communisten kwalijk dat de twee machtsblokken gelijke initiatieven moesten nemen tot de afbraak van de internationale spanning rond de rakettenkwestie.

Alain Meynen :

Wat hier heel dikwijls terugkomt is het woordje 'brug'. Er wordt niet gepreciseerd op welk niveau die brugfunctie wordt ingevuld, noch wie de actoren zijn in dat spel. Tussen wie ging het, tussen de vredesbeweging hier en een deel van de Sovjet bureaucratie of de leiding van de SED of... Of was het bijvoorbeeld ook zo dat de KPB ervoor zorgde dat er contacten waren met de vredesbewegingen in de socialistische staten, zelfs wanneer die in conflict waren met de leidende partijen? Want dat is misschien een test? In verband met de brugfunctie en vooral met Swaelen...

Louis Van Geyt:

ik had andere voorbeelden kunnen geven

Alain Meynen:

Het verhaal dat we hier horen speelt zich altijd een beetje af op het niveau van de politieke leidingen, terwijl bij die vredesbeweging – André Bogaert heeft er zelf op gewezen – er massale

mobilisatie was. Heeft de KPB op dat niveau die functie vervuld?

Louis Van Geyt:

Ik denk dat wij een brugfunctie op velerlei manieren hebben vervuld. Ten eerste tussen de verschillende stromingen in België die tegen de confrontatiepolitiek tussen de twee blokken waren. Dat was bij mensen die niet tegen de NAVO waren. Harmel is typisch zo iemand.

Alain Meynen:

sorry, maar werd dit ook gerealiseerd op het vlak van de dagelijkse politieke strijd?

Louis Van Geyt:

ten tweede de politiek die wij voorstonden is op vele plaatsen aan de basis ook toegepast door mensen die contact hadden met de vredesbeweging, zij het niet overal. Er waren ook plaatsen waar het tegendeel gebeurde. Ik heb persoonlijk het leven in afdelingen gevolgd, wat niet altijd makkelijk is voor een voorzitter. Er waren er heel wat die in die geest ageerden en anderen die dat niet deden.

Ten derde. Naar het Oosten toe. Wij waren ervan overtuigd dat het doorslaggevend advies zich bevond bij de politieke bureaus van de KP's en dat het daarom belangrijk was daar een 'brugrol' te spelen. Maar niet alleen daar. We poogden op alle niveaus contacten te leggen. Wij hebben bijvoorbeeld bijgedragen dat een reeks van syndicale delegaties uit Luik, Charleroi, Antwerpen, contacten legden met syndicale delegaties in verwante bedrijven. Dat is op zoveel mogelijk niveaus gebeurd. Wat betreft de dissidente vredesorganisaties: ik heb altijd gezegd "we mogen die mensen zeker niet afkeurend bekampen maar moeten goed uit onze doppen kijken, want er zijn daarin zowel mensen die het goed menen als provocateurs die rechtstreeks beïnvloed worden door de CIA".

Alain Meynen:

hebt u daar bewijzen van?

Louis Van Geyt:

Bewijzen? Ik denk dat, wat betreft de invloed van de rechtervleugel van de Curie op bepaalde sectoren van Solidarnosc in Polen, dat die bewijzen publiek en algemeen gekend zijn.

Alain Meynen:

dat heeft niets te maken met het protest tegen de loon- en prijzenpolitiek in Polen

Louis Van Geyt:

Nee, maar daar gaat het niet om. Dat was een zeer delicate affaire. Bijvoorbeeld met de beweging van Charta '77 in Tsjechoslowakije. Daar zijn we altijd genuanceerd in geweest en we hebben nooit de teksten van het Politbureau in Praag, van Husak²⁵, overgenomen. Ik denk dat er nog altijd mensen te goeder trouw zo ontevreden en boos waren over de politieke leiding van hun land, dat sommigen het zelfs goed vonden om platte broodjes te bakken met de Amerikaanse ambassade of diplomatie. Dat waren niet allemaal mensen die het imperialisme wensten te dienen. Dit soort reactie bestaat.

We probeerden daar allemaal rekening mee te houden, maar ik geef toe dat we die dingen niet allemaal in detail voorlegden aan elke basisafdeling om hen te vragen daarover een genuanceerd standpunt uit te werken. Ik denk dat iedereen begrijpt dat dit totaal onwerkelijk zou zijn geweest. Dit is mijn, gedeeltelijk, antwoord.

25 Gustav Husak was de leider van de communistische partij in Tsjechoslovakije van 1969 tot 1987. Zijn regeerperiode staat bekend als de 'normalisering' na de Praagse lente.

Misschien was ik te lang aan het woord. Een van de redenen waarom bij de hedendaagse historici een zekere terughoudendheid bestaat om op die periode in te gaan – ook in de media, behalve dan op een simplistische manier zoals wij die kennen. Er wordt heel veel geschreven over de aanloop tot en het verloop van de 1ste en 2de Wereldoorlog. Maar voor de derde is er een aanloop maar kwam het niet tot een verloop. Daartoe heeft de vredesbeweging, samen met de politiek van bijvoorbeeld een Gorbatsjov, een enorme rol gespeeld. Misschien daarom is er daar iets minder belangstelling voor geweest. Karikaturaal gezegd: “Het is niet zo gebeurd en daarom is het niet zo belangrijk”. Dat is een van de mogelijke redenen.

Freddy De Pauw:
enkele historici zijn het daar niet mee eens, heb ik de indruk

Juul Verhelst:
Ik durf zeggen dat globaal genomen dat onderwerp in België niet op de kalender van de historiografie staat omdat buitenlandse politiek er niet op staat. Dat maakt een enorm verschil met Frankrijk, Nederland en andere landen. Om daartoe bij te dragen hoopt DACOB de nodige elementen bijeen te garen, ook wanneer DACOB zelf niet de opdracht heeft zelf die geschiedenis te schrijven.

Michel Vanhoorne:
Ik denk dat de belangstelling van historici beïnvloed wordt door deze van de bevolking in het algemeen. Voor de bevolking is het hoofdstuk “koude oorlog” voorbij. De relevantie voor vandaag ziet men niet, zonder dat ik weet of die relevantie er is.

André Bogaert:
Ik denk dat dit heel juist is. In de '80-er jaren was er een enorme mobilisatie die ons allemaal heeft verbaasd en zij zakte ineen met de terugtrekking van de raketten en de implosie van de Sovjet-Unie. Andere thema's kwamen naar voor in zoverre – en daar maak ik me echt ongerust over – dat iedereen vandaag als vanzelfsprekend aanvaardt, of toch niet protesteert, wanneer G.W.Bush besluit om raketten en wapentuig te maken, iets waar wij vroeger de boom voor ingingen. Nu is men tegen de oorlog in Irak maar de wapens zijn uit het zicht verdwenen, misschien ook de belangstelling van historici.

Juul Verhelst:
Voor een stuk heb je gelijk wanneer je het hebt over de grote mobilisatie. Maar ik betwijfel of professionele belangstelling bij historici toen wel het geval was.

Louis Van Geyt:
inderdaad, de publieke opinie realiseert zich niet meer hoe groot het gevaar is geweest van 1945 tot 1989, hoe dicht we hebben gestaan bij een atoomoorlog. Dat is intussen niet gebeurd. Dat is mede dankzij de vredesbeweging, en ook een beetje door ons werk, denk ik.

26/02/2004

Naschrift:(2013)

Er wordt geregeld in bovenstaande discussie naar de inval in Tsjecho-Slowakije van de troepen van

het Warschaupact van 1968 gerefereerd en het standpunt daarin van de KPb. Uit de tussenkomsten krijgt men geen duidelijk beeld van de houding van de Belgische Unie voor de Verdediging van de Vrede (BUVV, toen nog unitair).

Hieronder de transcriptie van de resolutie die het nationaal bureau van de BUVV unaniem stemde naar aanleiding van de genoemde feiten.

Het Nationaal Bureau van de BUVV herinnert aan de bestendige strijd die door de beweging sinds lange jaren wordt gevoerd voor:

- Ĥ *verschillende regimes doorheen de wereld kunnen vreedzaam naast elkaar bestaan*
- Ĥ *de regeling van de geschillen tussen de naties moet worden bereikt bij middel van onderhandelingen en overeenkomsten die aanvaardbaar zijn voor iedereen*
- Ĥ *de regeling van binnenlandse conflicten van een natie gaan slechts de burgers van deze natie aan, overeenkomstig het zelfbeschikkingsrecht der volkeren.*

Het Nationaal Bureau stelt vast dat deze beginselen verkracht werden door de militaire interventie in Tsjechoslovakije van de Sovjet-Unie en sommige van haar bondgenoten. Bijgevolg keurt ze bezetting van Tsjechoslovakije af.

Het Nationaal Bureau onderlijnt met klem dat de houding van de landen van het Warschaupact een element van verergering van de internationale toestand betekent, en zodoende de gevaren voor een wereldconflict verhoogt en tevens de voorstanders van een machtspolitiek aanmoedigt.

Het eist de onmiddellijke terugtrekking van de bezettingstroepen, de invrijheidstelling van de politieke gevangenen en het herstel van Tsjechoslovakije in zijn recht op soevereine zelfbeschikking.

Het Nationaal Bureau meent dat de ononderbroken strijd voor de verdediging van de vrede moet worden voortgezet en uitgebreid om een einde te stellen aan de verdeling van de wereld in invloedzones, onder controle van twee supermachten. Deze verdeling scheidt een bestendig risico van conflicten.

Het zoeken naar – en het op punt stellen van een waarachtige politiek van Europese kollektieve veiligheid in plaats van de bestaande blokken is vandaag de dag meer noodzakelijk dan ooit tevooren.

Het Nationaal Bureau betuigt zijn sympathie met het volk van Tsjechoslovakije.

Het beslist deze resolutie mede te delen aan de Vredeskomitees van de bij het conflict betrokken landen. Het zet ze aan in hun onderscheiden landen te ijveren voor het eerbiedigen van de beginselen rond dewelke een gemeenschappelijke strijd werd gevoerd.

27 augustus 1968

(uit Vrede nr 7 van 1968

http://www.merelnet.be/vredesbibliotheek/wp-content/uploads/jaargangen-PDF/1968/1968_07.pdf)

Ook rond de inval in Afghanistan wordt uitdrukkelijk verwezen naar een verschil in standpunt tussen de KPb en Vrede vzw. Ter verduidelijking volgt hieronder het standpunt van Vrede vzw over de Russische inval in Afghanistan van eind 1979

Getrouw aan haar beginselen van solidariteit met de volkeren van de derde wereld die strijden voor vrijheid, rechtvaardigheid en zelfbeschikking heeft VREDE vzw in 1978 de overwinning van de progressieve krachten als een belangrijke overwinning van het Afghaanse volk begroet.

Wij werden gesterkt in ons oordeel door de antifeodale en democratische objectieven van het nieuwe regime. Progressieve maatregelen als de landbouwhervorming, de afschaffing van de schulden van de boeren, de strijd voor de alfabetisatie en de vrouwenemancipatie toonden aan dat

het nieuwe Afghanistan de toekomst met vertrouwen kon tegemoetzien. Het was niettemin te verwachten dat de feodalen, grootgrondbezitters, vroegere machtshebbers en sommige buitenlandse machten zich niet goedschiks bij deze nieuwe situatie zouden neerleggen.

Met buitenlandse hulp en door aan hun verzet een theocratische inhoud te geven trachten zij een verzet op gang te brengen om het tot stand komen van een nieuwe maatschappij te verhinderen.

De tegenstellingen in de revolutionaire krachten, de innerlijke twistpunten over de te volgen tactiek en objectieven tussen de leiders van het nieuwe regime en het brutale optreden van de regering Amin, verzwakten het nieuwe regime en brachten haar basisobjectieven in gevaar. Zoals in all jonge staten in de derde wereld het geval is geweest, denken we hier bij aan Algerije, Cuba, Angola, Mozambique, Vietnam, Chili e.a., hebben ook in Afghanistan de reaktionaire krachten geen middel onverlet gelaten om de toestand in dit land te destabiliseren.

Het is onder deze omstandigheden en ook om geopolitieke omstandigheden dat de Sovjetunie in het Afgaans regime rechtstreeks, ook militair, tussen kwam.

Rekening houdend met het beginsel van het zelfbeschikkingsrecht der volkeren, dat wij als basis beschouwen van de vreedzame koëxistentie betreuren wij ten zeerste deze militaire tussenkomst. Het principe van niet inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van andere staten wordt met dit optreden in vraag gesteld. De militaire tussenkomst van de Sovjetunie is voor die krachten, die de ontwapening op de helling willen zetten en de bewapeningswedloop verder willen ontwikkelen, het gedroomde argument om het aanwakkeren van nieuwe koud oorlogssfeer te rechtvaardigen.

De geschiedenis bewijst ons echter dat de landen en regeringen die vandaag het hardst te keer gaan, slecht geplaatst zijn om kritiek uit te brengen. In welk land van de derde wereld zijn zij ooit tussen gekomen om de volkeren uit de onderontwikkeling te brengen?

Staan zij in tegendeel niet steeds aan de zijde van de conservatieve reaktionaire krachten?

Moet hier herinnerd worden aan het optreden van de V.S. In Vietnam, Cambodja, Cuba, Libanon, Chili e.a. Landen. Moeten we niet verwijzen naar het Frans-Belgisch optreden in Zaïre en de Franse tussenkomsten in Algerije, Tsjaad, Centraal Afrika en noem maar op. Was er niet de oorlog van China tegen Vietnam, of is de geschiedenis van het Brits Koninkrijk niet gekenmerkt door haar koloniale politiek? En was het niet China dat, reeds in 1959 respectievelijk India en Vietnam, in 1962 India en in 1979 Vietnam aanviel, om over Tibet maar te zwijgen.

Vrede vzw vestig de aandacht op de toenemende oorlogshetze en roept de democratische krachten en de openbare opinie op met verdubbelde kracht te ijveren tegen de blokkenpolitiek en de koude oorlogssfeer.

In dit perspectief acht VREDE het hoogst noodzakelijk verder te ijveren voor een verdere vreedzame coëxistentie en tegen de opstelling van atoomraketten in ons land die de onveiligheid nog doet toenemen, voor de verwezenlijking van een atoomwapenvrije zone in Europa en voor de ondertekening van de SALT II akkoorden die, reeds voor de gebeurtenissen in Afghanistan, door de Verenigde Staten op de helling werden gezet.

VREDE gelooft dat in deze periode van toenemende internationale spanning het meer dan ooit noodzakelijk is het hoofd koel te houden en zich niet laten op sleeptouw nemen door diegenen die vandaag olie op het vuur willen gieten en de internationale ontspanning in gevaar brengen.

(uit Vrede nr 190 Februari 1980

http://www.merelnet.be/vredesbibliotheek/wp-content/uploads/jaargangen-PDF/1980/1980_02.pdf)